

Srednjovjekovno ljekarstvo u samostanima

U ovom projektu pokušat ćemo vam otkriti metode liječenja i ljekovite biljke iz srednjovjekovnih samostana koje se koriste i u današnjem ljekarstvu.

U samostanima je sačuvano znanje o prirodnom liječenju, koje potiče još iz doba antike. Svećenici su pružali pomoć i utočište svim bolesnim (zvali su se ranarnici) među kojim su bili i siromasi i beskućnici, jer u srednjem vijeku liječničku brigu mogli su si priuštiti samo pripadnici viših slojeva.

Ljekarništvo benediktinaca

Redovnik Flavius Aurelis Cassiodorus (480.-575.), tajnik gotskog kralja Teodorika, zaslužen je za očuvanje naslijeđa farmaceutskih i medicinskih znanja antike. On je u samostanu Vivariumu u južnoj Italiji osnovao glasovitu prevodilačku školu. Grčke je znanstvene knjige, naime, valjalo prevesti na latinski jer liječnici i ljekarnici više nisu razumjeli grčki, taj davno zaboravljen jezik. Prevođenjem su se gotovo isključivo bavili redovnici, najviše benediktinci.

U redovničke zadaće posebno je naložio: “...upoznajte ljekovita svojstva biljaka i ljekovitih mješavina. Ako ne poznajete grčki jezik, imate Diskuridovu knjigu o bilju gdje su biljke ispravno opisane i narisane. Zatim čitajte knjigu Hipokrata i Galena o biljkama u latinskom prijevodu

Redovnici su i sami pokrenuli uzgoj ljekovitog bilja u svojim tihim samostanskim vrtovima, a iza debelih zidova samostana prepisivali su antičke medicinske traktate i priručnike s biljnim i drugim receptima. Na taj način redovnici su se trudili svladati ono što je već bilo poznato. Prepisivanjem su obogatili svoja znanja, s obzirom na to da se u knjigama koje su prepisivali nalazilo znanje arapske medicine. Redovnici su obogatili svoja znanja novim lijekovima, poput kamfora, alkohola i različitih sirupa, a upoznali su destiliranu vodu.

Osnivač benediktinskog reda - Benedikt iz Nursije, začetnik zapadnog monaštva, 529. godine osnovao je samostan u Monte Casinu i sastavio benediktinska pravila koja su brzo uvedena u gotovo sve samostane zapadne Europe. Prema njima - u svakome se samostanu morao barem jedan redovnik brinuti o bolesnoj braći tj. morali su liječiti svoju subraću i za tu namjenu skupljati trave i pripremati pripravke.

Crkveni sabor u Aachenu 816. godine nalaže da u svakom samostanu mora postojati posebna soba – nemoćište za ostarjelu braću koju treba kupati, njegovati i dobro hraniti (bili oslobođeni svakog posta). Tako su posebne sobe – nemoćišta postale prve samostanske bolnice koje su isprva služile samo za liječenje redovnika, a poslije su redovnici liječili i druge, prvenstveno siromašne ljude. Redovnici su za liječenje, osim duševnih lijekova, rabili i ljekovito bilje i druge lijekove iz antičke literature. Vrijedni su redovnici u svojim vrtovima, kako je bilo i propisano pravilima, uz povrće uzgajali i ljekovito bilje te su ga spremali u posebnu prostoriju zvanu spremnica ili apoteka te od njega pripravljali različite lijekove

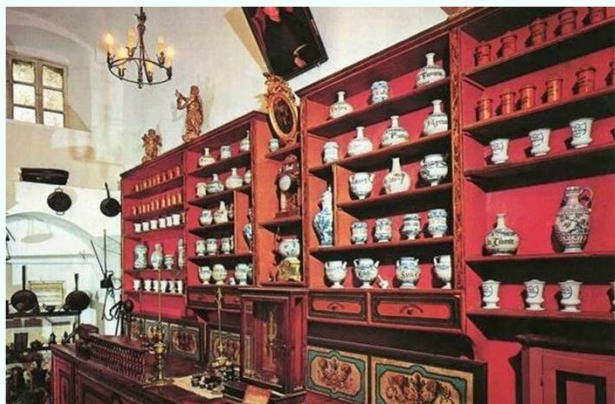
ZANIMLJIVOSTI

Samostanske ljekarne imali su benediktinci, isusovci (Požega, Zagreb), franjevci i pavlini (Dubrovnik, Požega, Varaždin, Virovitica, Kloštar Ivanić)..

U hrvatskim gradovima nastaju prve gradske ljekarne, i to u već spomenutom Trogiru (1271.), a potom u Dubrovniku i Splitu (1282.), Zadru (1289.), Kotoru i Rabu (1326.), Puli (1353.), Zagrebu (1355.) i Šibeniku (1420.)

U franjevačkom samostanu Male braće u Dubrovniku od godine 1317. djeluje ljekarna koja se ubraja među najstarije u svijetu, a najstarija je u svijetu koja neprekidno radi od osnutka do danas

U franjevačkom samostanu Male braće u Dubrovniku od godine 1317. djeluje ljekarna koja se ubraja među najstarije u svijetu, a najstarija je u svijetu koja neprekidno radi od osnutka do danas

Franjevačko Ljekarstvo

Franjevci su još od 13. stoljeća počeli baviti zdravstvenom djelatnošću. Rad franjevacu na području zdravstva dopušten je uz odobrenje Kongregacije za promidžbu vjere. Fratri se bave liječenjem od samog dolaska u 13. stoljeću i nastavljaju svojom liječničkom djelatnošću i za vrijeme osmanlijske okupacije. Neke “ljekaruše” tiskane su u Rimu. Jedan dio fratara uz teologiju studiraju i medicinu pa tako medicinska znanja iz Padove i Salerna stižu u Bosnu. Po franjevačkim samostanima i danas postoje sačuvani priručnici i razne “ljekaruše” iz tih davnih vremena.

Franjevci ili Red Manje braće crkveni je red ustanovljen po nadahnuću sv. Franje Asiškog 1209. godine, a imao je istaknutu ulogu u povijesnom i kulturnom životu Hrvatske i Bosne i Hercegovine. U svojoj novoj domovini franjevci su zatekli teške životne uvjete i nisku prosvijećenost, što je pogodovalo razvoju različitih bolesti, pogotovo zaraznih. U to je vrijeme često harala kuga i franjevci su se odmah, osim dušobrižništvom, počeli baviti i liječenjem bolesnika.

U to su se vrijeme redovnici u Italiji, Njemačkoj i drugdje bavili uzgojem i korištenjem ljekovitog bilja, pa su te spoznaje franjevci donijeli sa sobom u BiH. Donijeli su i zapise o liječenju ljekovitim biljkama, te su zacijelo imali sa sobom i knjige sv. Hildegarde od Bingena, koje je svim svojim redovnicima i svjetovnim svećenicima još 1147. preporučio papa Eugen III. Živeći i radeći s narodom odmah su počeli stjecati i nova iskustva, sve nove spoznaje zapisivali su, svoje znanje proširivali i primjenjivali liječeći bolesnike. Iz tih starih spisa doznajemo da su franjevci uz svoje samostane osnivali skloništa za gubavce i da su toj bolesti posvećivali mnogo pažnje.

Djelovali su kroz niz stoljeća, a svijet je mnogo kasnije doznao za njihovo djelovanje. To se dogodilo tek nakon 1640. godine, kada je fra Pavao iz Rovinja kao službeni vizitor posjetio franjevce u Bosi Srebrenoj, te o njihovom uspješnom lječenju biljem poslao opsežno izvješće u Rim.

Medicina sv. Hildegard

SV. HILDEGARDA OD BINGENA (1098– 1179.)

Smatrala je kako su sve namirnice ujedno i lijekovi te ljudi moraju biti svjesni svoje prehrane, a “trebaju jesti mnogo povrća i žitarica, katkad meso, treba biti svjestan onoga što se jede, jesti kad se osjeti glad i dok se ne zasiti”. Sveta Hildegarde pokazuje sasvim jasno njen cjelovit stav: priroda služi čovjeku za održavanje njegove tjelesne egzistencije i ujedno za spas i zdravlje njegove duše. I to nije nikakav slučaj, nego je Stvoritelj tako htio. Njezina se medicina temelji na vjeri u Krista, kristalno jasnom kršćanstvu koje nema apsolutno nikakve veze s ezoterijom i sličnim postupcima.

Iz Hildegardina se djela može iščitati barem šest zlatnih životnih načela koje bi čovjek trebao slijediti. Prvo je načelo da su životne namirnice ujedno i lijekovi za život, drugo je da za zadržavanje i ponovno uspostavljanje zdravlja valja koristiti proizvode iz prirode. Treće što bi Hildegarda preporučila jest da se pazi na prirodni ritam spavanja te da se treba gibati. Moliti i raditi te uspostavljanje ravnoteže između ta dva načela četvrti je njezin savjet. Peto, kroz kupke, saune i druge načine potrebno je često čistiti tijelo od otrova koje se nakupljaju. I šesto, valja preobraziti psihosocijalne nedostatke u duhovnu radost, vitalnost i kvalitetne međuljudske odnose. Čovjek današnjice treba se vidjeti kao cjelovita osoba i kao takav, koristeći prirodne metode, zadržati svoje zdravlje.

Karmelićanke

Nazivaju se Karmelićanke Božanskog Srca Isusova
U doba križarskih ratova počele su se skupljati u zajednice na
gori Karmel. Utemeljila ih je Marija Terezija od sv. Josipa.
Pomažu djeci u domovima za nezbrinutu djecu i vrtiću sv. Male
Terezije. Osnovale su zajednicu karmelskih laika.

U ljekarstvu srednjeg vijeka poznate su po karmelićanskoj
vodici.

Navodno postoje zapisi o ljudima koji su redovito koristili karmelićansku vodicu i doživeli preko sto godina. Glavni sastojak ove ljekovite vodice je matičnjak.

Tradicionalni srednjovjekovni recepti

Vino od peršina i meda (univerzalno ljekovito sredstvo, za detoksikaciju organizma): U jednu litru suhoga bijelog vina stave se dvije velike žlice vinskog octa i jedan stručak svježeg peršina. Vino se prokuha i 15 minuta kuha na najslabijoj vatri. Nakon toga se doda 150 g meda, opet se kratko zakuha, ohladi se i procijedi. Od toga vina pije se svaki dan ili više puta na dan jedna mala čašica. *Vino od peršina i meda* danas se može kupiti u specijaliziranim trgovinama.

Vino od plućnjaka (protiv kašlja): 3 velike žlice plućnjaka prokuhaju se u litri vina. Kuhati na laganoj vatri otprilike deset minuta i zatim procijediti. Uzimati uvijek prije jela jednu malu čašicu.

Vino od komorača, kopra i marulje (protiv kašlja): U jednoj litri suhoga bijelog vina prokuhamo 15 g komorača, 15 g kopra i 5 g marulje te pustimo da lagano kuha deset minuta, a nakon toga procijedimo. Od toga vina odrasli mogu triput na dan popiti po čašicu, a djeca triput dnevno po žlicu.

Komorač

Kopar

Marulja

Vino od galange (protiv svih bolova) – Lagano kuhati jednu žličicu nasjeckanog korijena galange (lat. *Alpinia galanga* - vrsta đumbira) u četvrtini litre crnog vina, u trajanju od pet minuta. Nakon toga ostaviti da se ohladi i piti toplo u gutljajima. Sredstvo je izvrsno protiv boli ali nije ugodnoga okusa.

Kapi vinove loze (protiv uholbolje i glavobolje): Uzimaju se iz čokota vinove loze. Zarežu se ujutro, pokupi se sok i pomiješa s maslinovim uljem. Služe za vanjsku uporabu, ne konzumiraju se. Te se kapi dugo drže ali se povremeno moraju protresti. Malo čudan miris nije razlog za brigu. U ljekarni se prodaju kapi od 4,0 ml soka od vinove loze i 6,0 ml maslinova ulja.

Mješavina od velevjetne divizme (kod promuklosti i prehlade):
Uzme se 25 g cvjetova velevjetne divizme (lat. *Verbascum densiflorum* Bertol.) i pomiješa s 25 g sjemenki komorača. Od toga se jedna velika žlica stavi u četvrt litre bijeloga ili crnog vina, lagano kuha otprilike dvije minute, procijedi i lagano pije. Pomaže kod gruboga glasa, čudotvorna je pjevačima i svima koji svoj glas izlažu velikim naporima.

Divizma

Ulje od koprive (protiv zaboravljivosti): Sitno isjeckati pregršt svježih koprive i pomiješati s uljem, pri čemu se mora paziti da se sakupi sok koji curi iz biljke (originalno se radi u mužaru, a u suvremeno doba može i na plastičnoj dasci, nikako drvenoj). Smjesom se mažu prsa i sljepoočnice. Mješavina najbolje djeluje kada se upotrebljava svježa, pa ne treba pripremati velike količine. Trajnije ulje od koprive nastaje kada se cijela biljka stavi u ulje i ostavi stajati na suncu otprilike dva tjedna.

Božja ljekarna

Lavanda

- lavanda se u srednjem vijeku ušivala u kape kako bi njezin miris sprječavao glavobolju i bistrilo um
- njezinim eteričnim uljem se mazalo kako bi se zaštitilo od kuge
- danas se taj srednjovjekovni način upotrebe lavande smatra početkom njezine primjene u medicini

Gospina trava

Gospina trava se u srednjem vijeku koristila kao biljni lijek, a travari šesnaestog stoljeća, uključujući Paracelsusa, Gerarda i Culpepera preporučivali su je za liječenje rana i ublažavanje boli. Njezina uporaba kao ljekovite biljke nastavila se i u Europi te između 18. i 19. stoljeća širila i na druge kontinente. U obliku tinkture i čajeva koristila se za liječenje anksioznosti, depresije, nesаницe i gastritisa. Novija istraživanja pokazuju da je korisna u borbi protiv virusa.

Kadulja

Kadulju su smatrali sredstvom za produženje života .
Poznato je da je Karlo Veliki, jedan od najvećih vladara, od svih
ljekovitih biljaka najviše cijenio kadulju. Kadulja se stoljećima
koristila (i još uvijek koristi) za liječenje infekcije grla i usta
Redovnici u srednjem vijeku radili su sirup s medom, kaduljom i
jabučnim octom za liječenje kašlja, prehlade i bronhitisa. Ovaj
sirup se još uvijek smatra odličnim lijekom za grgljanje kod
upale mandula, grlobolje ili laringitisa. Ovakav napitak
uspješno koriste operni pjevači zbog jakog naprezanja glasnica.

Trputac

Ova niska, divlja trava koju najčešće niti ne vidimo, ili ju pak trgamo da nam ne bi smetala, jako je rasprostranjena i raste u cijelom svijetu. Od davnina se upotrebljava u liječenju brojnih problema s kožom. Ljekovita svojstva trputca primjenjujemo kada su u pitanju ubodi insekata, rane i opekline, bronhijalni kašalj. Trputac kao lijek spominje se još u zapisima iz benediktinskih samostana u Njemačkoj koji datiraju iz 12. stoljeća.

Pronalazak lijeka za „vodenu bolest”

William je kao liječnik pregledao jednu bolesnu staricu koja je bolovala od "vodene bolesti". Naime, to je bio narodni naziv za edem, pojačano nakupljanje tekućine uslijed kongestivnog zatajenja srca. Smatrao je da joj nema spasa, no međutim nakon nekog vremena saznao je da je starica živa. Proučavao je što je starica koristila i otkrio lijek naprstak ili digitalis koji se i danas koristi u medicini.

Maslačak

Maslačak često smatramo korovom međutim on ima puno ljekovitih svojstva. Zdravstvene koristi maslačka uključuju smanjenje rizika od bolesti jetre, dijabetesa, poremećaja mokraćnog sustava, akni, žutice, raka i anemije. Ovaj korov pomaže zdravlju kostiju, njeguje kožu, a dobar je čak i za mršavljenje. U srednjem vijeku nije prepoznat kao ljekovita biljka.

U istraživačkom projektu SREDNJOVJEKOVNO LJEKARSTVO U SAMOSTANIMA sudjelovali su učenici 6.a i 6. b, razreda: Rikard Katalinić, Dora Spinčić, Karlo Devčić, Laura Velnić, Tomislav Bendra , Lea Maršanić, Lina Malenica, Karla Mandekić i Maritea Arelić.

